

Jakie są warunki i procedura postępowania w sprawie unieważnienia małżeństwa? Kto i kiedy może żądać unieważnienia małżeństwa?

Kodeks rodzinny i opiekuńczy określa zamknięty katalog przyczyn unieważnienia małżeństwa. Do przyczyn tych zalicza się:

1. **zawarcie małżeństwa przed osiągnięciem wymaganego wieku**; zarówno w odniesieniu do kobiet jak i mężczyzn jest to 18 lat, jednak wyjątkowo kobieta może zawrzeć związek małżeński po ukończeniu 16 lat, za zgodą sądu opiekuńczego, gdy z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny. Unieważnienia małżeństwa z tej przyczyny może żądać każdy z małżonków. Jednakże, nie można unieważnić małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku, jeżeli małżonek przed wytoczeniem powództwa ten wiek osiągnął, a także gdy kobieta zaszła w ciążę, to jej mąż również nie może żądać unieważnienia małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku.
2. **ubezwłasnowolnienie całkowite małżonka**. Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie nie może zawrzeć małżeństwa, a unieważnienia małżeństwa z tego powodu może żądać każdy z małżonków. Jeżeli ubezwłasnowolnienie zostało uchylone, wówczas żądanie unieważnienia małżeństwa z powodu ubezwłasnowolnienia jest wyłączone.
3. **chorobę psychiczną albo niedorozwój umysłowy małżonka**. Jednakże, sąd może zezwolić za zawarcie małżeństwa osobie cierpiącej na chorobę psychiczną albo niedorozwój umysłowy, jeżeli stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie. Jest to przeszkoda małżeńska względna, ponieważ sąd w określonych sytuacjach może zezwolić na zawarcie przez taką osobę związku małżeńskiego. W sytuacji choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego (bez uprzedniej zgody sądu na zawarcie małżeństwa), jego unieważnienia z tego powodu może żądać każdy z małżonków. Nie można jednak unieważnić małżeństwa z powodu choroby psychicznej jednego z małżonków po ustaniu tej choroby.
4. **pozostawanie w związku małżeńskim (bigamia)**. Osoba, która pozostaje w związku małżeńskim, nie może zawrzeć kolejnego małżeństwa. Unieważnienia małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny. Nie można jednak unieważnić małżeństwa z tego powodu, jeżeli poprzednie małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, chyba że ustanie tego małżeństwa nastąpiło przez śmierć osoby, która zawarła ponowne małżeństwo pozostając w poprzednio zawartym związku małżeńskim.
5. **pokrewieństwo lub powinowactwo przyszłych małżonków**. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi. Unieważnienia małżeństwa z powodu pokrewieństwa między małżonkami może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny, z kolei, unieważnienia małżeństwa z powodu powinowactwa między małżonkami może żądać każdy z małżonków.
6. **przysposobienie**, tzn. przysposabiający i przysposobiony nie mogą zawrzeć ze sobą związku małżeńskiego, a unieważnienia małżeństwa z tego powodu może żądać każdy z małżonków. Nie można jednak unieważnić małżeństwa z powodu stosunku przysposobienia między małżonkami, jeżeli stosunek ten ustał.
7. **wady oświadczeń woli**. Małżeństwo może być unieważnione, jeżeli oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński zostało złożone:
  - a) przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli;
  - b) pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony;
  - c) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste.

Unieważnienia małżeństwa z powyższych powodów może żądać małżonek, który złożył oświadczenie dotknięte wadą. Nie można jednak żądać unieważnienia małżeństwa po upływie sześciu miesięcy od ustania stanu wyłączającego świadome wyrażenie woli, od wykrycia błędu lub ustania obawy wywołanej groźbą - a w każdym wypadku po upływie lat trzech od zawarcia małżeństwa.

1. **wadliwe pełnomocnictwo**, tzn. zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika, jeżeli brak było zezwolenia sądu na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika albo jeżeli pełnomocnictwo było nieważne lub skutecznie odwołane. Unieważnienia małżeństwa z tego powodu może żądać mocodawca, czyli osoba, która udzieliła (lub miała udzielić) pełnomocnictwa. Jednakże, nie można z tego powodu żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli małżonkowie podjęli wspólne pożycie.

Ustawodawca zastrzegł, iż co do zasady nie można unieważnić małżeństwa po jego ustaniu. Nie dotyczy to jednak unieważnienia z powodu pokrewieństwa między małżonkami oraz z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w chwili zawarcia małżeństwa w zawartym poprzednio związku małżeńskim (bigamia).

Jeżeli jeden z małżonków wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa, unieważnienie może nastąpić także po śmierci drugiego małżonka, na którego miejsce w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd. W razie śmierci małżonka, który wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa, unieważnienia mogą dochodzić jego zstępni.

Sąd orzekając unieważnienie małżeństwa, orzeka także, czy i który z małżonków zawarł małżeństwo w złej wierze. Za będącego w złej wierze uważa się małżonka, który w chwili zawarcia małżeństwa wiedział o okoliczności stanowiącej podstawę jego unieważnienia. Do skutków unieważnienia małżeństwa w zakresie stosunku małżonków do wspólnych dzieci oraz w zakresie stosunków majątkowych między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o rozwodzie, przy czym małżonek, który zawarł małżeństwo w złej wierze, traktowany jest tak, jak małżonek winny rozkładu pożycia małżeńskiego. Ma to znaczenie m.in. dla orzeczenia obowiązku alimentacyjnego jednego małżonka na rzecz drugiego.

Ważne jest to, iż powództwo o unieważnienie małżeństwa może wytoczyć także prokurator.

Pozew o unieważnienie małżeństwa należy złożyć w Sądzie Okręgowym, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej, a jeżeli i tej podstawy nie ma - sąd miejsca zamieszkania powoda.

Jeżeli pozew wnosi jeden z małżonków, to stroną pozwaną będzie drugi małżonek. Jeżeli powództwo wytacza prokurator, wówczas pozwani są oboje małżonkowie.

Opłata sądowa od pozwu jest stała i wynosi 200 zł.

Podstawa prawna: art. 10 – 22 k.r.o., art. 17 k.p.c., art. 41 k.p.c., art. 27 pkt 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Autor: adw. Aleksandra Gaffke